

Indikatorer på mistenkelige transaksjoner for rapporteringspliktige etter hvitvaskingsloven

- Betalingsforetak

Innledning

Indikatorlisten er utarbeidet ved Nasjonalt tverretatlig analyse – og etterretningssenter (NTAES)¹. Den er ikke ment å være en uttømmende oversikt over hva som kan være mistenkelig. Kunnskapen om egne kunder og tjenester, og risikovurdering av dem, er utgangspunktet for å bli oppmerksom på de unormale. Den viktigste indikatoren er således det en selv opplever som unormalt med kunden, transaksjonen eller de etterspurte tjenestene.

I utarbeidelsen av denne indikatorlisten er det tatt utgangspunkt i en tidligere publisert indikatorliste². Denne er redigert og supplert med indikatorer hentet fra straffe- og forvaltningssaker, eksempler fra bransjene og indikatorer hentet fra internasjonale typologirapporter³.

Indikatorlisten er kvalitetssikret i samarbeid med Forex og medarbeidere i politi- og påtalemyndigheten med erfaring fra området.

¹ NTAES startet opp 2.5.2016 og er et tiltak i Regjeringens strategi mot arbeidslivskriminalitet fra 13.1.2015. Formålet til senteret er å legge til rette for at politiet og kontrolletatene bedre kan utnytte den samlede analyse- og etterretningsinformasjon etatene besitter, og å bidra til å utvikle og gjennomføre en mer målrettet og effektiv bekjempelse av økonomisk kriminalitet, herunder arbeidslivskriminalitet.

² Indikatorliste publisert av ØKOKRIM på www.hvitvasking.no, den 18.11.2010, som igjen bygger på dokumentet «Indikatorer på eventuel hvidvask af udbytte eller finansiering av terrorisme» (nov 2008) fra Hvidvaskingsekretariatet ved Statsadvokaten for særlig økonomisk kriminalitet i Danmark.

³ Publisert av FATF

1. Identifikasjon av kunde

1.1. Identifikasjonsforhold

- 1) Kunden bruker både norsk og utenlandsk legitimasjonspapirer ved forskjellige overføringstilfeller
- 2) Kunden kan ikke umiddelbart fremskaffe supplerende legitimasjonspapirer eller ytterligere dokumentasjon som underbygger rett identitet
- 3) Legitimasjonspapirer virker nye og/eller ubrukte
- 4) Legitimasjonspapirer er slitte/skitnet til slik det er vanskelig å lese de nødvendige opplysninger
- 5) Kunden benytter utenlandske legitimasjonspapirer som er kjent for ofte å være forfalsket eller som umiddelbart er vanskelig å verifisere i forbindelse med kundekontrollen
- 6) Kunden fremlegger legitimasjonspapirer som for eksempel er bekreftet av notarius publicus, men som det likevel er vanskelig å verifisere ektheten av
- 7) Kunden ønsker å benytte ikke-godkjente legitimasjonspapirer som legitimasjon
- 8) Kunden fremlegger legitimasjonspapirer som bærer preg av å være forsøkt endret
- 9) Bildet på legitimasjonspapirer framstår som nytt, mens selve legitimasjonsdokumentet er av eldre dato
- 10) Kunden har pass eller andre legitimasjonspapirer som har gått ut på dato
- 11) Kunden kan kun fremlegge kopi av pass og/eller legitimasjonspapirer

1.2. Tilbakeholdenhet med opplysninger

- 1) Kunden er tilbakeholden med å gi identitetsopplysninger og referanser
- 2) Ingen eller manglende opplysninger og dokumentasjon om midlenes opprinnelse
- 3) Kunden vil ikke gi nærmere opplysninger før hun/han vet hva som skal opplyses til offentlig myndighet

1.3. Adresseforhold

- 1) To eller flere kunder uten kjent relasjon oppgir samme bostedsadresse i Norge og sender til samme person i utlandet
- 2) Opplyst adresse eksisterer ikke eller er vanskelig å verifisere
- 3) Kunde som opplyser at han/hun er turist oppgir norsk bostedsadresse og mobilnummer
- 4) Opplyste adresse benyttes åpenbart ikke til virksomhet og/eller fast bolig
- 5) Kunde har adresse som tilsier opphold av midlertidig karakter, slik som i anstalt drevet av Kriminal- eller friomsorgen, asylmottak, campingplass eller tilsvarende fasiliteter
- 6) Opplyst adresse har et stort antall beboere eller preges av hyppig utskifting av beboere, eller det er andre opplysninger som indikerer at den ikke er den egentlige bopel eller adresse
- 7) Kunden oppgir kun postboksadresse eller c/o-adresse
- 8) Kundens adresse er et kontorhotell
- 9) Bopelen eller adressen harmonerer ikke med kundens økonomiske disposisjoner
- 10) Kunden skifter adresse hyppig

1.4. Telefon, hjemmeside, e-post og IP-adresse

- 1) Ulike kunder oppgir samme telefonnummer og e-postadresse
- 2) Telefonnummer er ikke registrert på samme person som er innehaver eller disponert på konto
- 3) Kunde skifter ofte telefonnummer

1.5. Tegn på at det handles på andres vegne

- 1) Kunden gir en utførlig forklaring på bakgrunnen for transaksjonen som virker innlært
- 2) Kunden ledsages og/ eller instrueres av andre som oppholder seg i bakgrunnen eller i umiddelbar nærhet
- 3) Kunden har dokumentasjon som virker å være tilrettelagt av andre
- 4) Kunden har lite eller ingen kjennskap til person/firma det overføres penger til, og synes heller ikke å interessere seg for dette
- 5) Verge foretar transaksjoner, herunder kontantuttak, som ikke er naturlig for den umyndige

2. Spesifikke indikatorer for betalingsforetak

2.1. Midlenes opprinnelse og formålet med overføringen

- 1) Kunden opplyser at pengene overføres for å få utbetalt gevinst, eller arv fra fjerne slektninger i utlandet
- 2) Kunde gir forskjellige forklaringer på overføringer til samme mottakere
- 3) Kunde oppgir å være turist, men skal veksle eller overføre pengesummer som ikke er forenlige med denne forklaringen
- 4) Kundens opplysninger om tidligere overføringsaktivitet stemmer ikke overens med overføringsselskapets opplysninger
- 5) Kundens transaksjoner med selskapet opphører etter at kunden har blitt bedt om å fremlegge dokumentasjon om midlenes opprinnelse
- 6) Kunden har notat (fysisk/digitalt) med opplysninger om betalingsmottaker, men blir usikker når det stilles spørsmål om betalingsformål
- 7) Kunden opplyser at pengene skal overføres til en kjæreste/venn/bekjent i utlandet som vedkommende har blitt kjent med på internett
- 8) Kunden kansellerer transaksjon etter å ha blitt bedt om å dokumentere midlenes opprinnelse
- 9) Kunden har ikke fast opphold eller arbeidstillatelse i Norge og kan ikke forklare hvorfor det overføres penger fra Norge
- 10) Kunde mottar eller sender penger fra/til risikoområder⁴

⁴ Risikoområder er i denne sammenhengen definert som land kjent for narkotikaproduksjon, konfliktområder, skatteparadiser, spesielt land som ikke deltar i effektiv utveksling av informasjon, og land som har en lav poengsum på Transparency International Corruption Perceptions Index eller Bribe Payers Index.

Eksempel 1

Peder Ås var innom en agent for å overføre totalt 6 500 euro til mottaker i et øst-europeisk land. Pga. beløpets størrelse ble det forespurt dokumentasjon på midlenes opprinnelse, noe kunden ikke hadde. Ås overført istedenfor 2 000 EUR hos agenten, og oppsøkte ytterligere to agenter i samme området hvor henholdsvis 2 000 og 2 500 EUR ble overført. Han betalte med kontanter.

2.2. Betalingsmetode og transaksjonsmønster

- 1) Overføring betales med kontantbeløp
- 2) Kunden vet ikke hvilket beløp som overføres (ved kontantbetaling)
- 3) Kundens overføringer eller valutakjøp står ikke i stil med det som er kjent om kundens privatøkonomi, heller ikke etter fremleggelse av eventuell dokumentasjon
- 4) Kunden sender mange mindre beløp i et kort tidsrom
- 5) Kunden bruker flere ulike agenter i samme område i løpet av et begrenset tidsrom
- 6) Kunde sender fra agenter i ulike byer innenfor et begrenset tidsrom
- 7) Kunden overfører penger til mottakere i flere land som tilsynelatende ikke er relatert til kunden og/eller hverandre

Eksempel 2

Marte Kirkerud har i løpet av 11 måneder sendt ni transaksjoner hos agenter i tre ulike norske byer, og sendt til sammen NOK 87 000 til fire forskjellige mottakere i to ulike land i øst- og Sør-Europa. Det er ikke noe naturlig forhold mellom Kirkerud og mottakerne i det sør-europeiske landet, og det er ingen naturlig forklaring på hvorfor overføringene er gjort fra ulike steder i Norge.

2.3. Valutaveksling

- 1) Kjøp av valuta for store (kontant)beløp
- 2) Veksling av større beløp, eller jevnlig veksling, uten at dette er begrunnet forretningsmessig
- 3) Større vekslinger mellom utenlandske valutaer
- 4) Kunden synes ikke å vite hvilket beløp som veksles
- 5) Kunden benytter flere kort for å kjøpe valuta
- 6) Kunde ønsker å veksle sedler med høy valør (for eksempel 500 € eller 1000 CHF)
- 7) Kunde oppgir at utenlandsk valuta som skal veksles ikke er deklartert ved innreise til Norge

Eksempel 3

Peder Ås har i løpet av to dager vært innom tre ulike filialer og kjøpt USD tilsvarende NOK 95 000. Samtlige transaksjoner ble betalt med kontanter.

Det virker lite hensiktsmessig å gjøre dette i tre ulike transaksjoner over et kort tidsrom, det tyder altså på at Peder Ås har forsøkt å "smurfe" beløpet.

2.4. Fremtoning

- 1) Påklledning og kroppsholdning vil vanskeliggjøre gjenkjennelse fra videoovervåking
- 2) Kunden virker nervøs og usikker i skranken
- 3) Kunden virker i tvil når vedkommende skal besvare utdypende spørsmål
- 4) Kundens adferd fremstår som innøvd, påtatt overdreven eller selvsikker
- 5) Kunde oppfører seg unnvikende eller uhøflig når spørsmål stilles om midlenes opprinnelse el.
- 6) Kunden er overdrevent hyggelig og forsøker tilsynelatende å få et personlig forhold til ansatte

2.5. Andre omstendigheter

- 1) Kunden eller kundens nærstående person er straffedømt eller under etterforskning for profittgenererende kriminalitet
- 2) Kunde stiller spørsmål om øvre grenser for hvor mye som kan overføres og er påfallende interessert i overføringsselskapets antihvitvaskingsrutiner
- 3) Kunden viser ikke interesse for hva overføringen koster
- 4) Kunde er tidligere blokkert i overføringsselskapets system pga. mistenkelige transaksjoner
- 5) Kunden skriver små feil i mottakers navn og/eller adresse i et forsøk på å unngå at overføringsselskapets systemer fanger opp at det sendes gjentatte transaksjoner til samme mottaker
- 6) Kunde er svært opptatt av hvor raskt penger kan overføres
- 7) En av partene i transaksjonen er en politisk eksponert person (PEP)⁵

⁵ Hvitvaskingslovens § 15 definisjon av PEPs er fysisk person som innehar eller som i løpet av det siste året har innehatt høytstående offentlig verv eller stilling i annen stat enn Norge, samt er nært familiemedlem eller kjent medarbeider til denne personen.

Avslutningsvis

Ytterligere kunnskap om hvitvasking finnes blant annet på følgende nettsider:

- Hvitvaskingsloven/hvitvaskingsforskriften (www.lovdata.no)
 - Finanstilsynet (www.finanstilsynet.no)
 - ØKOKRIMs tips for bedre MT-rapportering (www.hvitvasking.no)
 - Nasjonal risikovurdering for bekjempelse av hvitvasking og terrorfinansiering (www.regjeringen.no/jd)
 - Financial Action Task Force' (FATF) nettside (www.fatf-gafi.org)
-
- Skjema MT-0002 for innrapportering av mistenkelige transaksjoner finnes på www.altinn.no

Nasjonalt tverretattlig analyse- og
etterretningscenter
c/o ØKOKRIM, Postboks 8193, dep,
N-0034 Oslo

post@ntaes.no